

„BŪTI VEIKSMAŽODŽIU“

*Su menininke, menotyrininke, dailės pedagoge
Malvina JELINSKAITE kalbasi Jūratė STAUSKAITE*

Jūratė Stauskaitė. *Žinau, kad ką tik išlaikei egzaminą ir įgijai teises vairuoti motociklą. Kam tavo subtiliai kasdienybei prireikė sunkiosios artilerijos?*

Malvina Jelinskaitė. Motociklo idėja šmėžavo seniai. Visada žavėjausi vyrais, kurie laksto motociklais. Per pirmąjį karantiną sėdėdama prie netikėtai išsitrauktos siuvimo mašinos ir siūdama tiesias, kuo ilgesnes siūles visokiems patalams ir drabužiams, sugalvojau įvaldyti kažką didelio, galingo. Motociklas žadėjo greitį, polėkį, koncentraciją, orientaciją, būseną be minčių. Panašiai ir nutiko. Ant motociklo jaučiuosi jaunatviška, ryžtinga, nerūpestinga. Vairuodama iš pažiūros nekomfortabilią transporto priemonę padariau nemažai egzistencinių išvadų. Ir man tai patinka. Įvyko sąmoningai suvoktas išsilaisvinimas. Kai sėdu ant motociklo, esu priversta galvoti tik apie save ir tik apie tai, ką darau. *Super* veiksmas, judesys „čia ir dabar“. Dalyvauju!

Na, su tavimi lengva nebus... Esame seniai pažįstamos, daug „vandens nutekėjo“ per mūsų malūną, ne visada skaidraus, bet visada sraunaus. Gal verta prisiminti pačią pradžią? Kas atvedė į dailės paieškas „žalią“ mergaitę iš provincijos?

Tuo metu aš jau studijavau filosofiją Vilniuje, o apie dailininkės Stauskaitės mokyklą man papasakojo Zita Subačienė, buvusi mano klasės auklėtoja Šiauliuose,

geografijos mokytoja. Kai atėjau „mokytis piešti“, apie dailės akademiją nieko nebuvo girdėjusi, o dailininkais vadinau žmones, kuriančius afišas kino filmams.

Išsiskyrei keistumu. Lyg ir atlikdavai užduotis – piešei neblogai, sakyčiau, originalia maniera, viską atlikdavai, „ožių“ nestatei. Bet, kiek tave prisimenu, skleidei neapčiuopiamą paslapties šleifą. Kas ta mergina? Kokios jos intencijos? Apie ką ir su kuo ji norėtų kalbėtis?

Taip, aš tokia. Iš pažiūros labai lanksti, kasdienybėje prisitaikanti, kartais jokia. Kaupiu patirtį, atsiverdama sau per santykį su kitais. Tas *kitas* kartais būna žmogus, kartais geras filmas, knyga ar kelionė, labai dažnai – mano pačios kuriama fotografija. Kartais „fotografuoju“ ir be fotoaparato, stebiu aplinką sulėtintu, sutirštintu žvilgsniu, tarsi norėdama įžiūrėti kažką anapus „fasado“. Pastabumą, įgytą ir išsiugdytą, turiu jau seniai. Man patinka stebėti aplinką ir dalyvauti procesuose, tiesiogiai juose nedalyvaujant. Fotografavimas, iš pirmo žvilgsnio visiškai pasyvus santykis, tam labai tinka.

Pasiilgstu kasdieniškų pokalbių su intelektualais. Būtent kasdieniškų, būtent su jais. Savo aplinkoje pasigendu gero humoro jausmo, skambaus juoko. O jeigu sutikčiau Josephą Betysą (dabar jau a. a. vokiečių menininką avangardistą), paklausčiau, kelintą

valandą kėlėsi, ką valgė pusryčiams, ką veikė. Kodėl būtent jį? Man Beuyso kūriniai, nors visiškai nesuprantami, paslaptingi, bet įtaigūs, tad kiekvieną kartą, atsivertusi kurį nors jo albumo puslapį, patiriu grynojo meno jėgą.

Baigusi dailės mokyklą, studijavai menotyrą VDA, dirbai pas mus administratore (tau tas nelabai tiko), vėliau – mokytoja. Mokytoja esi ir dabar, nors jau ne pas mus. Ką tau reiškia kontaktas su vaikais?

Vaikai yra mano partneriai, mano draugai, mano pašnekovai, mano įkvėpimo šaltinis ir mano džiaugsmas. „Atsigaudama“ po filosofijos studijų, ilgą laiką sąmoningai bandžiau „išlaisvinti“ savo protą, perkrautą protingais atsakymais į visus egzistencinius klausimus. Tada pastebėjau, kad „normaliai pasikalbėti“ galiu tik su vaikais. Mano proto ir sąmonės „atpalaidavimo“ procedūroms gyvybiškai svarbi mito, pasakos, simbolių kalba, mažiems vaikams artima iš prigimties. Žavėjausi jų mąstymo sinkretiškumu, kai man pačiai trūko savastie vientisumo. Vaikai mane skatino būti „čia ir dabar“, o aš juos vedžiau ten, kur jiems labiausiai reikėjo. Jie žinojo „ką“, aš žinojau „kaip“. Puikiai sutarėme. Dabar, kai esu tiek sustiprėjusi, kad neabejoju nei savo žiniomis, nei pasirinkimu, skatinu jų vizualinį mąstymą. Labai retai pamokos pradžioje pasakau temą. Siūlydama konkrečios dailės technikos konkrečias priemones, visada sulaukiu momento, kai vaikas prieina tam tikrą savo vaizduotės ribą, už kurios keliaujame kartu.

Kaip susietum vaiką savyje su konkrečiu vaiku?

Labai paprastai arba labai sudėtingai. Man patinka į žmones, daiktus ar įvykius pažvelgti (juos pajusti) tarsi iš naujo. Gyvenimo įvykius dėlioju kaip kaladėles, apčiuopdama kaskart vis kitas realybės briaunas, kartais net ką nors iš to sukurdama. Tam reikia bent truputį būti vaiku. O man tai sekasi.

Savotiškas, „malviniškas“ pasaulis ryškus ir tavo menotyriniuose rašiniuose, o ypač fotografijose. Nekeista, nes brendai šalia tokio meistro kaip Algirdas

Šeškus (esi 7 jo knygų sudarytoja). Nevadini savęs fotomenininke, juo labiau fotografe. Sutinku. Tavo fotovaizdai (spalvomis) labiau primena tapybą ar mistinio kino vizijas. Fotoaparatas tavo rankose – paprasta, gal net prasta priemonė mąstyti vaizdais. Čia jau reikėtų tavo išpažinties – tad prašom.

Taip, susitikimas su Algirdu Šeškumi buvo lemtingas. Būtent jis tapo pirmuoju mano kritiku, išvalgiu vertintoju ir gerbėju. Žavėjausi valingais jo sprendimais, jis turėjo tvirtą nuomonę visais menais, o ir ne meno klausimais. Kartu sudarėme 7 jo knygas. Natūraliai atsisveikinome, kai aš sudarinėjau septintą jo albumą „Plastikinių gulbių girgždėjimas“, o jis – mano „Auksą ir žuvį“. Bendravimas nutrūko, žinoma, ne iš karto, bet kažkaip natūraliai, kai Algirdas abi knygas pavadino savomis.

Taip, fotografuoju lygiai kaip kvėpuoju – stichiškai, spontaniškai, tada, kai ką nors pamatau arba man parodo. Niekada to nedarau „specialiai“, o tik tada, kai *Tai* nutinka. Fotografuodama sąmoningai „susitikinėjau“ su savo idealiuoju (aukštesnioju) aš, o nufotografuotiems vaizdams kuriu vienokį ar kitokį daugmaž rišlų naratyvą. Svarstau kaip galėčiau paversti juos sąvokomis, kad visavertiškai mąstyčiau vaizdais, nes vaizdai, be jokios abejonės, yra mano mąstymo išraiška. Labai tiksliai savo tekste „Auksas ir žuvis: Malvinos Jelinskaitės fotografinio medijavimo praktikos“ tai įvardijo dr. Kęstutis Šapoka: „... šiuo atveju turime reikalą ne su tikrovės kopijavimu, o su gilesne ikikalbine semantika, kurios šaknys iš dalies vis tiek susisiečia su logosu. Fotografinio medijavimo praktikas šiuo atveju galima suvokti kaip savitą mąstymo epistemologijos, kaip neklasikinės stebėjimo filosofijos atmainą. Taigi tai ne tiek logoso paneigimas, kiek jo dalinis „sustingdymas“ tiesiog jaučiant ir stebint. O vaizdai, vaizdinija Jelinskaitėi yra vienas iš kalbos sustingdymo būdų, nes žodžiai „uždaro, įtvirtina, nusprendžia, nuteisia“, vaizdai šiuo atveju „lakoniškesni ir atviresni interpretacijai, nes tiesa jiems nerūpi“. Žinoma, sakydama, kad vaizdams nerūpi „tiesa“, Jelinskaitė turi omenyje tai, jog vaizdai, arba vaizdiniai, yra tarsi ikifonetinė, todėl semantiškai takesnė substancija, taigi ne taip griežtai susaistyti su

tikrovės ženklinimo nusistovėjusiomis konvencijomis“ (Logos. 2020. sausis • kovas).

Aš irgi pacituosiu – kritikė dr. Agnė Narušytė tavo vaizdines išpažintis apibrėžė taip: „sodriai spalvotos fotografijos knygoje keičia viena kitą nenuspėjamai: gal todėl, kad jų seka pagrįsta ne logika, o intucija, tačiau intucija kaip anglai sako, with a twist – su užsukimu. Juk intucija irgi nuspėjama – visus valdo tie patys instinktai, bet Malvinos sprendimai juos išmuša iš vėžių. Kiekviename puslapyje sudaryta kliūtis savaiminiam suvokimui sustabdo fotografijų srautą ir šis suka į šoną, palenda po susikalbėjimo tiltais ir plaukia nežinoma kryptimi“ („Fotografija (ne) akims“. 7meno dienos. 2015 m. vasario 20 d.). Ar sutinki? Ir apskritai, man atrodo, kad keblu apie tave kalbėti. Padėk susigaudyti.

Man pačiai dar sunkiau apie save kalbėti, o juo labiau save apibrėžti. Kai kiti parašo, pasidaro aiškiau. Skaitydama Narušytės, Šapokos įžvalgas, suprantu, kad intelektualui yra svarbu terminus, sąvokas ir jų reikšminius atitikmenis įvaldyti pagal individualią logiką. Kalbėti vaizdais man lengviau. Kai „kalbu“ vaizdais, galiu būti stebėtoja, galiu pasinerti į savotišką tylą, kai „*jau ne žodis ir dar ne žodis*“. Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerijoje 2021 m. kovą numatoma mano paroda „*Malvina à la Malvina: būties laboratorija*“ galbūt išryškins kažkokius svarbius meno kūrinų prasmės dėmenis ne tik man, bet ir kitiems. Būtent prasmės, o ne reikšmės.

Tavo foto etiuduose ir viešuose pasirodymuose dažnas ornamento motyvas. Jaučiu, kad ne šiaip sau. Juo lab kad tradicinė, itin struktūruota ornamento raiška, atrodo, labai kertasi su „išplaukusiomis“ tavo vizijomis. Kaip tą paaiškintum?

Vis ieškau ornamento, kurį galėčiau pasimatuoti, apsilvilti, juo tapti. Susitapatinimo su vienu ar kitu ornamentu ritualas yra savotiškas tapsmo aktas, vedantis prie mano individualybės ribų, kurias stengiuosi jeigu ne peržengti, tai bent praplėsti. Mėgstu audinius, drabužius – juose išaustus ornamentus,

santykius tarp spalvų ir įvairių detalių. Audiniai man tarsi „žada“ padėti iššifruoti būties harmoniją, kurios kasdienybėje pritrūksta. Audinių ornamentai yra tam tikras pavyzdys, kaip galima raiškiai, aiškiai, tiksliai ir prasmingai koduoti tikrovę. Gėriuosi jais. Galiu dienų dienas čiupinėti, apie juos galvoti.

Tave sunku „apibrėžti“, nusakyti profesiją, juo labiau tapatybę... Esi tarsi paraštėse. Bet paraštės iš esmės yra stebėjimo ir pastabumo kvintesencija. Taigi – esmas. Be to, buvimas „tarp“ kuria įtampas, o įtampa, kaip žinome, – kūrybos sąlyga.

Esu baigusi filosofijos studijas Vilniaus universitete ir menotyros studijas Vilniaus dailės akademijoje. Tačiau dirbu menininke, dailės mokytoja, darželio auklėtoja ir pan. Norėdama nusakyti savo tapatybę, turėčiau klausti savęs ne „kokia ji yra“, bet „kaip ji egzistuoja“. Medijuodama tikrovę vaizdais ir vaizdiniais išryškinu savo pačios atsitiktinumą, nekonkretumą, aktualizuoju buvimą „tarp“. Įtampa dailės kūrinyje? Man tai svarbu. Tais dažnais atvejais kai fotografuodama išorę, nufotografuoju savo vidų, įtaigus santykis fotopaviršiuose yra vienintelis kriterijus suvokti, ar tas kadras ko nors vertas. Nuotrauka privalo turėti charakterį, o jis susiformuoja iš matomų ir numanomų santykių tarp linijų, spalvų, formų. Atrinkinėdama savo fotografijas patiriu dar vieną, kaip man atrodo, specifinę būseną, kai aš, stebėtoja, stebiu save stebinėčia. Filosofas Aleksandras Piatigorskis tai vadina ypatinguoju refleksu Z.

Ar esi numąčiusi savo ateities trajektorijas? Ar jautiesi drugelis, ar vis dar kokonas? Ir jeigu reikėtų rinktis, kuo norėtum būti? Taigi, kaip save apibūdintum, jei reikėtų prisistatyti „dviem žodžiais“?

Ir toliau pasilieku sau teisę nebūti nei drugeliu, nei kokonu. Esu TARP jų, kad patirčiau kuriančiąją šio paradokso žaismę. Noriu būti veiksmožodis, o ne daiktavardis.

Dėkoju už pokalbį ir linkiu sėkmės veiksmožiaujant! ■